

У ИНТЕРЕСУ ПРАВДЕ И ПРОГРЕСА ЗА СВЕ ЉУДЕ КОЈИ НА КОСОВУ ЖИВЕ

Већ неколико година Косово представља највећи проблем који Југославија има да реши. Али, те године су се поклопиле и са периодом великих тешкоћа, кризе нашег друштва у целини.

Тешко је истраживати да ли се криза на Косову пренела на Југославију, или је било обратно, — па је криза Југославије изазвала ескалацију кризе на Косову, као на њеном потенцијално најрањивијем делу.

Мислим да то, у овом тренутку, и није више важно. Једна другу су подстицале, то је извесно. Оно што, међутим, данас јесте важно, да не кажем једино важно, то је да се проблем Косова реши што пре. Наравно, да то решење буде у интересу правде за све људе који на Косову живе и у интересу прогреса за све људе који на Косову живе. То је оно око чега се, надам се, сви на Косову слажу.

Разуме се, да истовремено и нужно мора да се постави питање — шта је препрека успостављању правде и прогреса на Косову.

Не одричући велики значај економској неразвијености Косова, социјалној диференцијацији која најчешће прати економску неразвијеност, тешкоћама које често, по природи, у себи носи вишенационална заједница, ипак бих као најкрупнију препреку морао да наведем дугогодишње деловање албанског национализма.

Тај национализам је довео до насиља — физичког, политичког и културног, пре свега над Србима и Црногорцима на Косову, какво данас није присутно у Европи. Људи ван Југославије, из европских земаља, често не верују да таквих појава — физичког и културног насиља над припадницима једне нације од стране друге, има данас у Европи. Односно, мисле да ми овде то измишљамо, или у најмању руку, претерујемо.

Последица тог насиља је најпре био све тежи живот за Србе

и Црногорце на Косову, а затим све веће њихово исељавање. Данас Срба и Црногораца на Косову има једва око 200.000.

Поред тога, деловање овог национализма није оставило без негативних последица ни живот албанског становништва. Пре свега, зато што се често, а неоправдано, незадовољство и гнев Срба и Црногораца на Косову, али и других људи у Србији и Југославији, због албанских националиста, преноси на све Албанце, који међутим, заиста немају никакве заслуге за понашање и недеља националиста из свог народа.

А затим, и зато што је на читавом Косову, међу свим грађанима, постала доминантна, владајућа, атмосфера нетрпељивости, сумњичавости, једне перманентне тензије, коју више нико не може да избегне, која оптерећује сваки народ, сваку породицу, сваког човека.

У тој атмосфери нема места ни за обичан људски живот, а камоли за рад — за економски развој, за културно стваралаштво, за просперитет друштва и појединца.

Зато је Косово данас, упркос много младих и школованих људи, најнеразвијенији део Југославије. И зато, ни улагања у Косово од стране Србије и Југославије, не доносе очекиване резултате. Унутрашње, међунационалне свађе и нетрпељивост, блокирале су развој, блокирале су идеје, блокирале су људе, блокирале су сам живот.

Зато је заустављање деловања албанског шовинизма хитан и заједнички интерес свих грађана Косова. Разуме се, то је пре свега, у интересу Срба и Црногораца, јер шовинизам директно делује против њих, али као што видимо то је у крајњој линији и у интересу свих других који су индиректно погођени — уведени у атмосферу блокаде, кошмара и агоније.

Зато је у интересу свих грађана Косова, без обзира на националност, без обзира на узраст, без обзира на образовање, без обзира на професију, и без обзира на религиозну припадност, да се удруже и да се заједнички ослободе зла. Да се Срби и Црногорци заштите и сви који могу да се врате својим кућама, да се са Албанаца скину срамота и терет који им не припадају, а да се Југославији ослободе руке за велику друштвену реформу која је чека.

Ја знам, другови, да за стање на Косову нису одговорни само Албанци. Напротив. Одговорни су исто тако сви други у Југославији, који су својим чињењем или нечињењем допринели да до шовинистичких и сепаратистичких идеја и понашања дође. А нај-

више су одговорни они Срби у руководству Србије и Југославије који су затварали очи пред појавама које су се догађале на Косову, нешто због личне лењости, а нешто из страха да не доведу у питање свој политички положај и своје материјалне и друштвене интересе.

Зато је основа за тзв. диференцијацију у Савезу комуниста, која је у Србији почела са Осмом седницом, политика националне равноправности, политика против дискриминације и понижења народа и људи. Ту диференцијацију не могу избећи ни покрајине, па ни Косово.

И на Косову треба да напусте политику, односно одговорне функције у друштву, они људи који су сејали раздор, мржњу и нетрпељивост међу народима. То, наравно, није никаква хајка на људе, али је потпуно логично и праведно да на одговорна места не само у политику, већ и у привреду, образовање, културу, информисање, дођу људи који поштују и цене достојанство и рад, културу и националну припадност сваког човека.

Мислим да на таквој кадровској политици могу да се окупе сви који на Косову живе, да је она у заједничком интересу.

Што се уставних промена тиче, ствари стоје доста једноставно. Сви знају да је Србија била једина република у Југославији која то у ствари није била, која није била Република. Покрајине су са статусом којег су имале по Уставу из 1974. године и још више по пракси која је из тог устава произилазила, биле ван Србије, толико самосталне да су одлучивале о Србији, мада Србија као република, није имала компетенције на својим деловима, односно над покрајинама. А сама тзв. ужа Србија, није једноставно ни административно, ни правно, ни политички, била ништа. Ни покрајина, ни република.

Циљ уставних промена је да се управо отклони та неправда коју Србија има у Југославији, у односу на друге републике. Да буде територијално, административно, правно, политички и друштвено Република, јединствена заједница свих народа и народности који у њој живе.

Тиме покрајине не губе своју аутономност. У Војводини, где је још већа национална хетерогеност, где је институција аутономије развијенија, а традиција аутономије старија него на Косову, та свест о нужном и природном припадању Републици Србији није уопште спорна код већине грађана. Њу једино нису делиле бирократе у досадашњем руководству Војводине, које су у таквој „ау-

тономији“ видели простор за вођење самосталне политике, на начин на који је самостална република.

На Косову, страх од уставних промена заснива се на дезинформацијама или полуистинама, у сваком случају на незнању. Свако зна да би Албанце на Косову највише погодило, да са уставним променама изгубе нека од виталних права која имају и која их чине равноправним са свим другим народима у Југославији. Та права се тичу рада, језика, школа, културних институција и културног развоја. И кад би Албанцима заиста претила опасност да са променама Устава изгубе та права, или део тих права, они би имали разлога за незадовољство или протест.

Међутим, морам да поручим свим Албанцима на Косову, да је њихов страх у том погледу сасвим неоснован. Албанци заиста неће изгубити ни право на свој језик, ни на своје школе, ни на свој културни развој. Нити ће њихов рад и стваралаштво, и читав живот бити на било који начин угрожени, зато што су Албанци, са променама Устава, које су јуче усвојене. Ја вам, другови, тврдим да је тако, а сами ћете се уверити да сам у праву. А мораћете онда и да између себе видите ко је одговоран за дезинформације, неистине, изазивање страха и сејање мржње код Албанаца према Србији и политици која се у њој води.

И не само то — свако ко би на било који начин довео у питање интересе Албанаца овде, сукобио би се са Савезом комуниста Србије, са руководством Србије, без обзира да ли се ради о Србима, Црногорцима или другима. Али, треба да знате да то исто важи и за Албанце. Они не могу имати подршку не само СК Србије, ни Србије, већ ни једног поштеног грађанина Југославије, Европе и читавог света, за затварање очију пред историјским јадом у коме су се нашли Срби и Црногорци који живе овде међу вама.

Уставне промене, дакле, никога не угрожавају. Напротив, оне ће допринети да сви грађани у Србији, па према томе и на Косову буду једнаки пред законом. Да имају једнаке шансе за рад, за стваралаштво и за учешће у политици.

Понављам, још једном, да сам уверен да је то заједнички интерес свих становника Косова.

Цело ово бремене косовских мука могу да реше комунисти на Косову и народи на Косову, само ако буду деловали заједно и ако почну да верују једни другима.

Док се на Косову Пољу буду окупљали очајни Срби и Црно-

горци, којих је из дана у дан све мање, принуђени да иду са своје земље, као последњи изгнаници европске цивилизације, а у Старом Тргу буду окупљали Албанци узнемирени могућношћу да им прети опасност за школу, језик, културу, нема среће на Косову. Албанци, Срби, Црногорци и остали на Косову не треба да буду заједно само у Покрајинском комитету, Скупштини, Извршном већу, већ и у фабрици, у школи, у кафани, на шеталишту, на весељу. Да им постану заједничке бриге и радости. То сад изгледа тешко, готово незамисливо, али то је могуће. То је задатак комуниста, али морам да кажем и свих других прогресивних људи, интелектуалаца, студената, омладине.

У том напору за зближавање морају да предњаче данас, Албанци. Њих је више, они су јачи економски и социјално. Они треба да преузму на себе одговорност за достојанствен живот Срба и Црногораца, за безбедност њихове деце.

Сви другови и другарице, чланови Политичког актива Косова у томе имају непосредне задатке. Овај актив треба да уђе не само у сваку месну заједницу, фабрику, школу, — већ у сваку кућу. Да заједно објаснимо политику Савеза комуниста. Да буде јасно после тога, да онај ко је против те политике није необавештен, није у заблуди, већ је за неку другу политику, за неку другу Југославију у којој људи нису равноправни, слободни, заштићени од понижења и терора.

Тек кад то будемо решили, Косово, сви који на њему живе, моћи ће да се окрену великим проблемима који их заједно чекају. Проблемима економског, социјалног и културног развоја. У томе ће Косово имати подршку Републике и Федерације, али та помоћ може да донесе резултате тек кад на Косову престану нетрпељивости и прогони.

Косово је сувише сиромашно, сувише неразвијено, у односу на многе делове Југославије, а поготову у односу на Европу, да би себи могло да допусти мржњу и раздор, који му везују руке у бици за прогрес, неопходан свима на Косову, а нарочито младој генерацији.

Пред нама је време разумевања и другарске сарадње.

Срби, Црногорци и Албанци и у Србији и у Југославији живе заједно. Живели су пре нас, а живеће и после нас. Зато садашњој генерацији Срба, Црногораца и Албанаца припада историјска одговорност не само за судбину сопствене деце, већ и за судбину будућих поколења која ће живети на овом тлу и у овој земљи.